

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมา และความสำคัญของปัญหา

ในปัจจุบันสังคมโลกมีการเปลี่ยนแปลงสภาพการณ์ต่างๆ ตามกระแสโลกาภิวัตน์อยู่ตลอดเวลา ไม่ว่าจะเป็นด้านของเทคโนโลยี ด้านข้อมูลข่าวสาร ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และวัฒนธรรม ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่อยู่ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคมทำให้ประเทศไทยประสบกับสภาวะวิกฤตในด้านเศรษฐกิจ ด้านการเมือง ด้านการศึกษา ด้านวัฒนธรรม และยังมีส่งผลกระทบต่อการเสื่อมถอยทางด้านคุณธรรม และจริยธรรม ดังนั้น แผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545-พ.ศ.2549) เป็นแผนที่ได้อัญเชิญแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช มหาราชมาเป็นปรัชญานำทางในการพัฒนา และบริหารประเทศโดยยึดหลักทางสายกลางซึ่งมุ่งเน้นการแก้ปัญหาความยากจนยกระดับคุณภาพชีวิตของคนไทยให้มีความอยู่ดีมีสุข ตลอดจนสร้างค่านิยมร่วมให้คนไทยได้ตระหนักถึงความจำเป็นในการปรับเปลี่ยนกระบวนการคิด ทักษะคิด และกระบวนการทำงานให้มีประสิทธิภาพสามารถก้าวทันโลกได้อย่างรู้เท่าทันบนพื้นฐานของการอนุรักษ์วัฒนธรรม และเอกลักษณ์ของความเป็นไทยเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยได้กำหนดสภาพสังคมไทยที่พึงประสงค์ว่า “สังคมที่เข้มแข็ง และมีคุณภาพ”

ชุมชนเป็นแหล่งรวมตัวของคนทุกเพศ ทุกวัย และเป็นแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตของปวงชน โดยถ่ายทอดความรู้ แนวคิด ค่านิยม ความเชื่อ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น (อุคม เขยกิจวงศ์, 2544) ดังนั้นชุมชนจึงเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติให้มีความมั่นคงเจริญรุ่งเรืองก้าวทันต่อกระแสโลกาภิวัตน์ การพัฒนาชุมชนเป็นการกระตุ้นให้ประชาชนเกิดความคิดริเริ่มเกิดการพัฒนาคิดตลอดจนความสามารถของประชาชนในการทำกิจกรรมร่วมกัน (ศรีนทร์ทิพย์ จานสีลา, 2540) และสามารถนำทรัพยากรต่างๆ ที่มีอยู่ในชุมชนมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการสร้างความเจริญก้าวหน้าในด้านต่างๆ โดยเกิดการพัฒนาร่วมกันในหลายๆ ด้านทั้งในด้านเศรษฐกิจ การเมือง การศึกษา สังคม และวัฒนธรรม ดังนั้นการพัฒนาชุมชนจึงจำเป็นที่จะต้องพัฒนาคนให้มีศักยภาพ และความพร้อม ทั้งนี้เพราะทรัพยากรมนุษย์ เป็นทรัพยากรที่มีค่ามากที่สุด โดยมนุษย์เป็นศูนย์กลางของการพัฒนาในด้านตัวบุคคล สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม ในการพัฒนาชุมชนนั้นปัจจัยพื้นฐานอย่างหนึ่ง คือ “การมีส่วนร่วมของชุมชน” ทั้งนี้เพราะการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นการพัฒนาตนเองโดยไม่รอคอยรัฐบาล หรือรอคอยความช่วยเหลือจาก

ภายนอกเพียงอย่างเดียว การพัฒนาชุมชนต้องอาศัยความร่วมมือและการมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายของการเรียนรู้ร่วมกันซึ่งจะช่วยก่อความรู้สึกร่วมกันเป็นเจ้าของมีความมุ่งมั่นที่จะเรียนรู้ตามเป้าหมายให้ประสบความสำเร็จอย่างจริงจัง และยังทำให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง อันจะส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน(อาชัญญา รัตนอุบล,2542)

จะเห็นได้ว่าการมีส่วนร่วมเป็นวิธีการกระตุ้นให้ชาวบ้านรู้จักการพึ่งตนเองสามารถแก้ปัญหาของตนเองและส่วนรวม ในการพัฒนาชุมชนนั้นจำเป็นที่จะต้องอาศัยประชาชนในชุมชนที่มีศักยภาพ และคุณภาพโดยเครื่องมือที่สำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพนั้นได้แก่ “การศึกษา” ทั้งนี้เพราะกระบวนการทางการศึกษาเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดพัฒนาความรู้ ความคิด ทักษะ และค่านิยม ซึ่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ได้ให้ความสำคัญแก่การพัฒนาชุมชนอย่างยิ่งโดยได้ส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือร่วมใจในการพัฒนาชุมชนในเรื่องของการร่วมคิดร่วมวางแผนและการจัดกิจกรรมในชุมชน (สุมาลี สังข์ศรี,2545) ในมาตรา 8 ได้กล่าวถึงความสำคัญของการศึกษาลดตลอดชีวิตว่า การจัดการศึกษาให้ยึดหลักว่าการศึกษาลดตลอดชีวิตสำหรับประชาชน ในมาตรา22 กล่าวถึงการจัดการศึกษาต้องยึดหลักให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุดดังนั้นกระบวนการทางการศึกษาจึงต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพซึ่งในมาตรา15 ได้กำหนดว่าการศึกษามี 3 รูปแบบ คือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ดังนั้นการจัดกระบวนการเรียนรู้จึงควรบูรณาการเชื่อมโยงเป็นองค์รวมเพื่อพัฒนาให้คนไทยเป็น คนดี คนเก่ง และมีความสุข (อุดม เขยกิจวงศ์,2544)

การศึกษานอกระบบโรงเรียนเป็นรูปแบบการจัดการศึกษารูปแบบหนึ่งที่ได้เข้ามามีบทบาทในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน โดยการศึกษานอกระบบโรงเรียนเป็นการศึกษาที่มีแบบแผน มีกฎเกณฑ์ มีหลักสูตร อีกทั้งยังมีวัตถุประสงค์แก่ผู้จัดการศึกษา และผู้รับการศึกษ ซึ่งขอบข่ายของการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนอันได้แก่ การจัดการศึกษาเพื่อขยายโอกาสทางการศึกษาให้แก่บุคคลที่อยู่นอกระบบโรงเรียน การจัดการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพ และการให้ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ หลักการจัดการศึกษานอกโรงเรียนตั้งอยู่บนแนวคิดที่ว่า “ประชาชนต้องเรียนรู้ตลอดชีวิต” ดังนั้นการจัดการศึกษาจึงต้องดำเนินไปอย่างต่อเนื่องกันไม่ว่าประชาชนจะอยู่ในช่วงวัยใดของชีวิต (สุรกุล เจนอบรม,2541)

การมีส่วนร่วมมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำเนินงานต่างๆ ทั้งนี้เพราะการมีส่วนร่วมทำให้กิจกรรมต่างๆ เกิดความคล่องตัว มีประสิทธิภาพ และยังทำให้เกิดการพัฒนาศักยภาพที่ยั่งยืนแก่ตนเอง ชุมชน และสังคม การมีส่วนร่วมมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อระบบการศึกษา โดยการศึกษาในระบบโรงเรียนได้ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมเป็นอย่างมาก ทั้งนี้เพราะการมีส่วนร่วมจะช่วยสนับสนุนให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนมีบทบาท และมีส่วนร่วมอย่างจริงจังในการดำเนินกิจกรรม อันก่อให้เกิดสำนึกในการเป็นเจ้าของกิจกรรมนั้นอย่างแท้จริง และเป็นหนึ่งเดียวกัน อีกทั้งยังสอดคล้องกับความต้องการ และความสนใจของผู้เข้าร่วมกิจกรรมการศึกษานอกระบบ ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาที่มีประสิทธิภาพ และยั่งยืนต่อไป(อาชญญา รัตนอุบล,2542)

สตรีเป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศไทย เพราะสตรีเป็นทรัพยากรมนุษย์ครึ่งหนึ่งของประเทศ ดังนั้นจึงมีการกำหนดบทบาทของสตรีในฐานะผู้มีส่วนร่วมต่อกระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชาติ กลุ่มสตรีมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็งทั้งนี้เพราะสตรีคือกลุ่มพลังที่ผลักดันให้เกิดการพัฒนาในชุมชน สตรีได้เข้ามามีบทบาท และมีส่วนร่วมในการเป็นผู้นำทางสังคมมากขึ้น การส่งเสริมให้สตรีมีบทบาท และเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนจะส่งผลไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของคนในชุมชน ตลอดจนการพัฒนาในด้านอื่นๆ ในปัจจุบันหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐบาล และเอกชน เช่น สมาคม สตรีอุดมศึกษา สภาสตรีแห่งชาติ กรมแรงงาน กรมการพัฒนาชุมชน กรมส่งเสริมการเกษตร กรมประชาสัมพันธ์ และกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน ได้ให้ความสนใจในการพัฒนาสตรี โดยกิจกรรมทางการศึกษานอกระบบ โรงเรียนนั้นเป็นกิจกรรมหนึ่งที่หน่วยงานต่างๆ ได้ให้ความสนใจ ทั้งนี้เพราะกิจกรรมทางการศึกษานอกระบบ โรงเรียนสามารถช่วยคลี่คลายปัญหาต่างๆ ที่สตรีประสบอยู่ อีกทั้งยังช่วยพัฒนาให้สตรีมีความรู้ ทักษะ ความสามารถในการช่วยเหลือตนเอง ครอบครัว และชุมชน(ทองอยู่ แก้วไทรชะ และคณะ,2534) ให้มีความสอดคล้องกับสภาพสังคม และสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอยู่ทุกขณะ

กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรเป็นสถาบันเกษตรกรที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาชุมชน โดยกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรเกิดขึ้นจากความสมัครใจของสมาชิกจำนวนหนึ่งซึ่งรวมตัวกันเป็นกลุ่มเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการทำงาน สตรีเกษตรกรเหล่านี้ได้รับการสนับสนุน โดยผ่านกระบวนการกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรให้มีความรู้ ความสามารถในการประกอบอาชีพเกษตร การแปรรูปผลิตภัณฑ์ ตลอดจนการนำเอาความรู้อื่นๆ ไปปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ต่อครอบครัวอันเป็นแบบอย่างขยายไปสู่บุคคล และชุมชนอื่นๆ ในปัจจุบันจำนวนกลุ่ม และจำนวนสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรมีจำนวนเพิ่มขึ้นทุกปี แต่ยังมีกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรจำนวนไม่น้อยที่ดำเนินงาน ไม่มี

ประสิทธิภาพ และประสิทธิผลเท่าที่ควรนัก โดยสาเหตุสำคัญคือการไม่ได้รับความร่วมมือจากสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร หรือการขาดความร่วมมือในการมีส่วนร่วมอันจะส่งผลต่อการดำเนินงานซึ่งปัญหาการมีส่วนร่วมของสตรีกลุ่มเกษตรกรมีมาแต่ช้านานแล้ว โดยสตรีส่วนมากจะไม่ประสบความสำเร็จเรื่องการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานเท่าที่ควรนัก (จินตมาณี แสงกาญจนวนิช, 2538) แต่ในขณะเดียวกันนั้นก็กลับมีกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบางกลุ่มที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินงานเป็นอย่างดี กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร หมู่บ้านนายาว จังหวัดฉะเชิงเทราเป็นหนึ่งในกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จอย่างยิ่งในเรื่องของการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานพัฒนาอาชีพ

หมู่บ้านนายาว ตั้งอยู่หมู่ที่ 15 ตำบลท่ากระดาน อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยหมู่บ้านนายาวแบ่งการปกครองภายในหมู่บ้านเป็น 27 คุ้ม แต่ละคุ้มมีหัวหน้าคุ้มและกรรมการฝ่ายต่างๆ ดูแล โดยมีครู ต.ช.ค. เป็นที่ปรึกษาคุ้ม ช่วยให้คำแนะนำปรึกษาในการแก้ไขปัญหาต่างๆ (สำนักงานโครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, ม.ป.ป.) ชาวบ้านในหมู่บ้านนายาวนั้นส่วนใหญ่เป็นผู้อพยพมาจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ดังนั้นสภาพความเป็นอยู่โดยทั่วไปจึงมีลักษณะคล้ายหมู่บ้านในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ชาวบ้านพูดภาษาไทยอีสานเกือบทั้งหมด หมู่บ้านนายาวเป็นหมู่บ้านที่เจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว ตั้งอยู่ในถิ่นทุรกันดาร การคมนาคมไม่สะดวก ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำการเกษตรปลูกพืชไร่มันสำปะหลัง ข้าวโพด อ้อย เป็นต้น สภาพดินมีความเสื่อมโทรม ทำให้ชาวบ้านต้องลงทุนสูงเพื่อซื้อทั้งปุ๋ยและยาฆ่าแมลง ทำให้ผลผลิตบางครั้งไม่คุ้มกับการลงทุน แต่ก็ไม่สามารถเปลี่ยนไปประกอบอาชีพอื่นๆ ได้ เนื่องจากขาดความรู้ในการพัฒนาอาชีพ (ประภาพร ยิมดี, 2544)

กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร หมู่บ้านนายาว จังหวัดฉะเชิงเทรา เป็นกลุ่มอาชีพประชาชนในถิ่นทุรกันดารกลุ่มแรกตามพระราชดำริของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี โดยสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีมีพระราชดำริให้ดำเนินงานโครงการพัฒนาต่างๆ เพื่อช่วยเหลือประชาชนที่ด้อยโอกาสในถิ่นทุรกันดารห่างไกลคมนาคมให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ตั้งแต่ปี 2523 เป็นต้นมา ด้วยทรงเห็นว่าประชาชนในพื้นที่เหล่านี้มีความเป็นอยู่ยากลำบาก ได้รับบริการพื้นฐานต่างๆ จากรัฐไม่ทั่วถึง ดังนั้นการพัฒนาทั้งทางเศรษฐกิจ และสังคมจึงเป็นไปอย่างช้าๆ และไม่เพียงพอ ทำให้มาตรฐานในการดำรงชีวิตของประชาชนเหล่านี้ไม่เท่าเทียมกับประชาชนในพื้นที่อื่นๆ ในการดำเนินงานโครงการเพื่อช่วยเหลือประชาชนเหล่านี้ทรงเน้นการพัฒนาเพื่อช่วยแก้ไขปัญหาพื้นฐาน 4 ประการ คือ ความยากจน ปัญหาโภชนาการและสุขภาพอนามัย การขาดโอกาสทางการศึกษา และความเสื่อมโทรมทางสภาพแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งปัญหาเหล่านี้มีความเกี่ยวพันเป็นลูกโซ่ ก่อให้เกิดความทุกข์ยากเรื้อรัง

อย่างเรื่อร้างแก่ประชาชน โดยทรงเห็นว่าเด็กเป็นกลุ่มที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาต่างๆ เหล่านี้มากที่สุด ดังนั้นในระยะแรกของการพัฒนา จึงทรงมุ่งพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดารเป็นกลุ่มเป้าหมายหลัก โดยทรงเลือกพื้นที่ดำเนินการในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน สังกัดกองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน สำนักงานตำรวจแห่งชาติ โรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาออกโรงเรียน ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาเด็กวัยเตาะแตะในถิ่นทุรกันดาร และพื้นที่อื่นๆ ตามพระราชประสงค์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารียังทรงตระหนักว่าลำพังการพัฒนาเด็ก และเยาวชนกลุ่มเดียวไม่เพียงพอที่จะทำให้เกิดความมั่นคงในการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนในถิ่นทุรกันดารได้ จำเป็นต้องช่วยเหลือครอบครัวของเด็ก และเยาวชนในชุมชนด้วย ทั้งในด้านสุขภาพอนามัย และการศึกษา และให้มีความพร้อมที่จะก้าวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของประเทศ โดยการให้ความรู้ และพัฒนาศักยภาพในงานอาชีพเพื่อสร้างโอกาสให้ประชาชนเหล่านี้มีงานทำ มีรายได้ที่จะจุนเจือครอบครัว สามารถหาอาหารที่มีคุณค่าได้เพียงพอต่อการบริโภคของสมาชิกในครอบครัวโดยเฉพาะลูกหลาน เพื่อให้มีสุขภาพอนามัยพร้อมที่จะศึกษาเล่าเรียนเป็นคนที่มีคุณภาพของครอบครัวและชุมชนต่อไป ดังนั้นสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีจึงมีพระราชดำริในการส่งเสริมอาชีพให้แก่ประชาชนในถิ่นทุรกันดาร เพื่อเพิ่มรายได้ให้ครอบครัวโดยได้พระราชทานความช่วยเหลือทั้งในด้านการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาฝีมือ พระราชทานเงินทุนสำหรับการดำเนินงาน การจัดหาเครื่องมืออุปกรณ์การผลิตที่จำเป็น รวมทั้งทรงช่วยหาตลาดในการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ที่ผลิตขึ้นด้วย และที่สำคัญมีพระราชดำริให้ประชาชนเหล่านี้ร่วมกันเป็นกลุ่มอาชีพเพื่อให้ประชาชนร่วมมือรู้จักช่วยเหลือตนเอง และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เกิดทักษะในการใช้กระบวนการกลุ่มแก้ไขปัญหาการดำเนินงานเป็นการสร้างความเข้มแข็งและให้สามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืนต่อไป (สำนักงานโครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, 2546)

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีได้เสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านนายาว จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยเยาวชนลูกหลานบ้านนายาว ทั้งที่เกิด ณ บ้านนายาว และอพยพตามพ่อแม่มาจากจังหวัดอื่นได้เข้าเรียนระดับประถมศึกษาที่โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านนายาว ซึ่งเริ่มก่อตั้งเมื่อพ.ศ. 2528 โดยสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี พระราชทานทรัพย์ส่วนพระองค์สร้างอาคารเรียน ต่อมาชาวบ้านนายาวได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีพระราชทานทรัพย์ส่วนพระองค์ จำนวน 2,300,000 บาทเพื่อก่อสร้างโรงเรียนมัธยมบ้านนายาว โดยให้กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน สำนักงานตำรวจแห่งชาติดูแลในเรื่องครูผู้สอน โดยได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานโครงการส่วนพระองค์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทำให้เยาวชนบ้านนายาวและ

หมู่บ้านใกล้เคียงได้เรียนต่อในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นอย่างทั่วถึง (ประภาพร ยิ้มดี,2544) เมื่อพระองค์ทรงทราบถึงฐานะความเป็นอยู่ และปัญหาต่างๆ ของราษฎรในหมู่บ้านนี้จึงได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สำนักงานโครงการส่วนพระองค์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ดำเนินการแก้ไขปัญหา และให้หาแนวทางปรับปรุงความเป็นอยู่ของราษฎรให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ด้วยเหตุนี้ในปีพ.ศ.2534 จึงมีการจัดตั้งกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรขึ้น ซึ่งกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรหมู่บ้านนายาว จังหวัดฉะเชิงเทรา นับเป็นการจัดตั้งกลุ่ม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ความรู้เรื่องการเกษตรที่ยั่งยืน การเพิ่มรายได้ให้ราษฎร การสร้างอาชีพเสริมนอกจากการทำเกษตร และสามารถใช้ประโยชน์ของผลผลิตที่ได้จากการเกษตร (กรมส่งเสริมการเกษตร,2539)

สำนักงานโครงการส่วนพระองค์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีได้ประสานงานและร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ อันได้แก่ กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน กระทรวงศึกษาธิการ กรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงเกษตร และสหกรณ์ กรมส่งเสริมการเกษตร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และผู้เกี่ยวข้อง เพื่อประชุมหารือกัน และกำหนดแนวทางการส่งเสริมอาชีพให้แก่กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร (ประภาพร ยิ้มดี,2544) ทั้งการฝึกอบรม และพัฒนาผลิตภัณฑ์โดยใช้วัตถุดิบที่มีในท้องถิ่น การช่วยหาตลาดในการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ ตลอดจนการคิดต้นทุน การทำบัญชีต่างๆ เพื่อให้กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรสามารถบริหารจัดการได้ด้วยตนเอง มีรายได้เพิ่มขึ้น(สำนักงานโครงการส่วนพระองค์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี,2546) ซึ่งทางกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรกลุ่มนี้สามารถสร้างผลงานที่มีประสิทธิภาพไม่ว่าจะเป็นผลิตภัณฑ์การแปรรูปจากถั่วเหลือง ยาสระผมสมุนไพร น้ำยาล้างจาน ผ้าทอ เป็นต้น โดยในปัจจุบันผลิตภัณฑ์ของทางกลุ่มได้วางจำหน่ายที่ร้านค้าภายในจังหวัดสระแก้ว จังหวัดฉะเชิงเทรา ร้านภูฟ้า ร้านจิตรลด ห้างสรรพสินค้า และที่โครงการส่วนพระองค์ฯ อีกทั้งยังได้ส่งผลิตภัณฑ์ออกไปจำหน่ายยังต่างประเทศอีกด้วย(สุภาพ ศรีกะชา, สัมภาษณ์, 8พฤศจิกายน2545) จะเห็นได้ว่ากลุ่มแม่บ้านเกษตรกรกลุ่มนี้มีการดำเนินงานที่ดีมีผลงานต่างๆบรรลุผลสำเร็จเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่สำนักงานโครงการส่วนพระองค์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีได้กำหนดไว้ อีกทั้งยังสามารถพึ่งพาตนเองได้ มีความรู้ ความสามารถที่จะสร้างความก้าวหน้าให้แก่สมาชิกแม่บ้านเกษตรกรเอง ซึ่งส่งผลให้ครอบครัวมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

ผู้วิจัยได้ตระหนักถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการพัฒนาอาชีพของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร หมู่บ้านนายาว จังหวัดฉะเชิงเทราเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎีจากเอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม โดยผู้วิจัยได้ศึกษาหาตัวแปรต้นอันเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาอาชีพของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร หมู่บ้านนายาว จังหวัดฉะเชิงเทราดังนี้ คือ อายุ ระดับการศึกษา ระยะเวลาที่อยู่อาศัย สถานภาพ รายได้เฉลี่ย

ครอบครัว การเป็นสมาชิกกลุ่ม การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร การฝึกอบรมและการศึกษาเพิ่มเติม ความรู้ในการพัฒนาอาชีพ และแรงจูงใจให้เข้าร่วมในกิจกรรมการพัฒนาอาชีพ โดยผู้วิจัยจะศึกษาหาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทั้ง 10 ปัจจัย กับลักษณะการมีส่วนร่วมในการพัฒนาอาชีพของแม่บ้านเกษตรกร หมู่บ้านนายาว จังหวัดฉะเชิงเทรา 4 ลักษณะ อันได้แก่ การมีส่วนร่วมในการวางแผนและตัดสินใจ การมีส่วนร่วมปฏิบัติการ การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล โดยผู้วิจัยคาดว่าผลจากการวิจัยครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนากลุ่มแม่บ้านเกษตรกรกลุ่มอื่นๆ ให้มีบทบาทและมีส่วนร่วมในการพัฒนาอาชีพมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้เพราะผลการวิจัยจะทำให้ทราบถึงแนวทางในการส่งเสริม ปรับปรุง และแก้ไขกระบวนการต่างๆ ที่ทำให้กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร หมู่บ้านนายาว จังหวัดฉะเชิงเทราประสบความสำเร็จ ซึ่งเมื่อทราบถึงปัจจัยต่างๆ ที่จะมีผลต่อการมีส่วนร่วมแล้วก็ย่อมที่จะพัฒนาให้กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรกลุ่มต่างๆ เห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมมากยิ่งขึ้นแล้ว และยังทำให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนไทยที่ยั่งยืน ประชาชนในสังคมมีความเป็นอยู่ดีมีสุข และสังคมมีความเจริญรุ่งเรือง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาลักษณะการมีส่วนร่วมในการพัฒนาอาชีพ ของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร หมู่บ้านนายาว จังหวัดฉะเชิงเทรา
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาอาชีพ ของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร หมู่บ้านนายาว จังหวัดฉะเชิงเทรา
3. เพื่อศึกษาปัญหา และวิธีการแก้ไขที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาอาชีพของ กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร หมู่บ้านนายาว จังหวัดฉะเชิงเทรา

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สมมติฐานการวิจัย

ผู้วิจัยได้ตั้งสมมติฐานเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาอาชีพของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ครัวศึกษามุ่บ้านนายาว จังหวัดฉะเชิงเทราไว้ดังนี้ คือ

1. อายุของแม่บ้านเกษตรกรมีผลต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาอาชีพ
2. ระดับการศึกษามีผลต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาอาชีพ
3. ระยะเวลาที่อยู่อาศัยมีผลต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาอาชีพ
4. สถานภาพมีผลต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาอาชีพ
5. รายได้เฉลี่ยครอบครัวมีผลต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาอาชีพ
6. การเป็นสมาชิกกลุ่มมีผลต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาอาชีพ
7. การรับรู้ข้อมูลข่าวสารมีผลต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาอาชีพ
8. การฝึกอบรมและการศึกษาเพิ่มเติมมีผลต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาอาชีพ
9. ความรู้ในการพัฒนาอาชีพ มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาอาชีพ
10. แรงจูงใจให้เข้าร่วมในกิจกรรมพัฒนาอาชีพมีผลต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาอาชีพ

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาอาชีพของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร หมู่บ้านนายาว จังหวัดฉะเชิงเทรา ซึ่งเป็นสมาชิกในครอบครัวที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านนายาว จังหวัดฉะเชิงเทรา โดย

1. ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่สตรีที่เป็นสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรหมู่บ้านนายาว จังหวัดฉะเชิงเทราในปีพ.ศ.2547 จำนวน 87 คน ซึ่งจำแนกตามผลผลิตของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรเป็น 4 กลุ่ม คือ กลุ่มแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร กลุ่มตัดเย็บเสื้อผ้า กลุ่มทอผ้า และกลุ่มจักสาน

2. ตัวแปรที่ศึกษา

2.1 ตัวแปรต้น ได้แก่ 1.) อายุ 2.) ระดับการศึกษา 3.) ระยะเวลาที่อยู่อาศัย 4.) สถานภาพ 5.) รายได้เฉลี่ยครอบครัว 6.) การเป็นสมาชิกกลุ่ม 7.)การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร 8.) การฝึกอบรมและการศึกษาเพิ่มเติม 9.) ความรู้ในการพัฒนาอาชีพ และ 10.) แรงจูงใจให้เข้าร่วมในกิจกรรมการพัฒนาอาชีพ

2.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการพัฒนาอาชีพของแม่บ้านเกษตรกร 4 ลักษณะ ได้แก่ 1.) การมีส่วนร่วมในการวางแผนและตัดสินใจ 2.) การมีส่วนร่วมปฏิบัติการ 3.) การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ และ 4.) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

คำจำกัดความในการวิจัย

1. **กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร** หมายถึง สตรีที่เป็นสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร หมู่บ้านนายาว จังหวัดฉะเชิงเทราในปีพ.ศ.2547 ซึ่งจำแนกตามผลผลิตของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร เป็น 4 กลุ่ม คือ กลุ่มแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร กลุ่มตัดเย็บเสื้อผ้า กลุ่มทอผ้า และกลุ่มจักสาน
2. **การมีส่วนร่วม** หมายถึง การที่แม่บ้านเกษตรกรในหมู่บ้านนายาว จังหวัดฉะเชิงเทราได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาอาชีพใน 4 ลักษณะ คือ การมีส่วนร่วมในการวางแผนและตัดสินใจ การมีส่วนร่วมปฏิบัติการ การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ดังนี้ คือ
 - 2.1 **การมีส่วนร่วมในการวางแผนและตัดสินใจ** หมายถึง การที่แม่บ้านเกษตรกรเข้าร่วมในการประชุม ร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมกันวางแผน ร่วมค้นหาปัญหา/เสนอแนะปัญหาร่วมกันหาข้อมูล และร่วมตัดสินใจในการดำเนินงานการพัฒนาอาชีพ
 - 2.2 **การมีส่วนร่วมปฏิบัติการ** หมายถึง การที่แม่บ้านเกษตรกรเข้าร่วมในการสนับสนุนด้านวัสดุ อุปกรณ์ สิ่งของในการดำเนินการ การสละแรงงาน บริจาคทุนทรัพย์ เพื่อเป็นทุนในการดำเนินการการติดต่อประสานงานขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือองค์กรเอกชน ร่วมบริหารและดำเนินการ และร่วมแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในการดำเนินงานการพัฒนาอาชีพ
 - 2.3 **การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์** หมายถึง การที่แม่บ้านเกษตรกรได้รับผลตอบแทน หรือได้รับประโยชน์จากการเข้าร่วมพัฒนาอาชีพ ได้แก่ การมีความรู้เพิ่มขึ้น การมีรายได้เพิ่มขึ้น การมีเพื่อนใหม่ การมีทางเลือกในการประกอบอาชีพมากขึ้น การมีความคุ้นเคยกับเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานรัฐบาล และ/หรือเอกชนเพิ่มมากขึ้น การมีตำแหน่งทางสังคมเพิ่มขึ้น และมีความภาคภูมิใจที่ได้สร้างความพัฒนาให้แก่หมู่บ้าน
 - 2.4 **การมีส่วนร่วมในการประเมินผล** หมายถึง การที่แม่บ้านเกษตรกรเข้ามามีส่วนร่วมในการสรุปผลการดำเนินงานของกลุ่ม ร่วมแก้ไข/ปรับปรุงข้อบกพร่อง ติดตามดูผลงานและประเมินผลงานของกลุ่ม ร่วมหาข้อเสนอแนะ และแนวทางแก้ไขในการจัดกิจกรรมการพัฒนาอาชีพเพื่อนำไปใช้ในกิจกรรมครั้งต่อไป
3. **ปัจจัย** หมายถึง สาเหตุหรือการกระทำที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมในการพัฒนาอาชีพของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร
4. **การพัฒนาอาชีพ** หมายถึง การที่กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรมีความรู้ มีฝีมือ มีความสามารถในการจัดการพัฒนางาน หรือกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับอาชีพให้มีประสิทธิภาพ และคืบคลาน

5. อายุ หมายถึง อายุจริงของแม่บ้านเกษตรกร
6. ระดับการศึกษา หมายถึง ระดับการศึกษาชั้นสูงสุดของแม่บ้านเกษตรกร
7. ระยะเวลาที่อยู่อาศัยในหมู่บ้าน หมายถึง ระยะเวลาที่แม่บ้านเกษตรกรได้เข้ามาอาศัยอยู่ในหมู่บ้านนายาว จังหวัดฉะเชิงเทรา
8. สถานภาพ หมายถึง สถานภาพจริงของแม่บ้านเกษตรกร
9. รายได้เฉลี่ยครอบครัว หมายถึง รายได้เฉลี่ยรวมทั้งหมดของครอบครัวแม่บ้านเกษตรกรใน 1 เดือน
10. การเป็นสมาชิกกลุ่ม หมายถึง ตำแหน่งที่ได้รับการแต่งตั้งคัดเลือกจากสมาชิกแม่บ้านเกษตรกร เช่น ประธานกลุ่ม เลขานุการ และเหรัญญิก เป็นต้น
11. การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร หมายถึง ความถี่ในการได้รับข้อมูลข่าวสาร โดยการอ่าน ฟัง ดู จากสื่อประเภทวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ เอกสารและสิ่งพิมพ์ต่างๆ ของแม่บ้านเกษตรกร
12. การฝึกอบรมและการศึกษาเพิ่มเติม หมายถึง การที่แม่บ้านเกษตรกรได้รับการได้รับการฝึกอบรมและการศึกษาเพิ่มเติมใน โครงการต่างๆ ที่จัดขึ้น โดยหน่วยงานของรัฐบาล เอกชนหรือกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรเป็นผู้จัด
13. ความรู้ในการพัฒนาอาชีพ หมายถึง การที่แม่บ้านเกษตรกรมีความรู้เกี่ยวกับหลักการพัฒนางาน หรืออาชีพ ให้มีประสิทธิภาพ และดียิ่งขึ้น
14. แรงจูงใจให้เข้าร่วมในกิจกรรมการพัฒนาอาชีพ หมายถึง แรงจูงใจที่ทำให้แม่บ้านเกษตรกรเข้าร่วมในกิจกรรมการพัฒนาอาชีพ เช่น การมีรายได้เพิ่มขึ้น มีอาชีพเสริม มีเกียรติ เป็นต้น

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาอาชีพของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร หมู่บ้านนายาว จังหวัดฉะเชิงเทรา
2. การนำผลการวิจัยในครั้งนี้ไปเป็นแนวทางในการปรับปรุง แก้ไข และพัฒนาปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาอาชีพของแม่บ้านเกษตรกรกลุ่มอื่นๆ